

ΕΟΡΤΑΣΜΟΣ ΕΠΙ ΤΗΣ ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΕΙ 200 ΕΤΩΝ
ΑΠΟ ΤΗΣ ΓΕΝΝΗΣΕΩΣ ΤΟΥ CHATEAUBRIAND*

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ Κ. ΕΡΡ. ΣΚΑΣΣΗ

Σεβασμιώτατε, Ἐξοχώτατοι, Κυρίες καὶ Κύριοι,

Ἡ ζωὴ καὶ τὸ ἔργον τοῦ Chateaubriand δὲν κατέχουν ἐξαιρετικὴν μόνον θέσιν εἰς τὴν γαλλικὴν λογοτεχνίαν καὶ γενικώτερον εἰς τὴν ἐξέλιξιν τοῦ ὅλου εὐρωπαϊκοῦ πνεύματος εἰς τὸ πρῶτον ἡμῶν τοῦ 19^{ου} αἰῶνος, ἀλλὰ παρορσιάζουν καὶ ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον δι' ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας.

Γέννημα τοῦ 18^{ου} αἰῶνος ἐξ ἀριστοκρατικῆς οἰκογενείας ὁ *Vicomte François - René de Chateaubriand* ἐγκαινιάζει νέον στάδιον εἰς τὴν Εὐρωπαϊκὴν λογοτεχνίαν τοῦ 19^{ου} αἰῶνος διακόπτων τὴν παράδοσιν τοῦ καρτεσιανοῦ ὀρθολογισμοῦ, τοῦ κυριαρχοῦντος κατὰ τὸν 17^{ον} καὶ 18^{ον} αἰῶνα.

Ἡ προσπάθεια τοῦ Chateaubriand, τὴν ὁποίαν ὑποβοηθεῖ ἡ μεγάλη φαντασία του καὶ ἡ ἔντονος μελαγχολικὴ τάσις του, εἶναι, χωρὶς νὰ ἀρνηθῇ τὴν σημασίαν τοῦ ἀρχαίου κόσμου, νὰ ἐξάρῃ τὸ ἠθικὸν καὶ αἰσθητικὸν μεγαλεῖον τοῦ χριστιανισμοῦ: «Ἡ ἀρχαία μυθολογία, γράφει, σμικρύνει τὴν φύσιν, ὁ Χριστιανισμὸς ἀπομακρύνει τὰς μικρὰς θεότητας ἀπὸ τὰ δάση καὶ τοὺς ποταμούς καὶ ἀποδίδει εἰς τὸν ποιητὴν τὴν ἐλευθερίαν διὰ νὰ παρακρατήσῃ τὸ ἀπέραντον τῆς φύσεως εἰς τὸ ἀρχικὸν μεγαλεῖόν του. Εἰς τὸ ἐξῆς μία ἀπέραντος θεότης κατοικεῖ τὰ δάση».

Ἐκ τῆς ὑπὸ τοῦ χριστιανικοῦ πνεύματος τονώσεως τοῦ συναισθηματικοῦ στοιχείου ἐτονώθη καὶ ἡ πρὸς τὴν φύσιν λατρεία του, ἣτις εἶχε προηγουμένως καλλιεργηθῆ καὶ ἀπὸ τὸν *Rousseau*.

Αὐτὴν τὴν στροφὴν πρὸς τὸ χριστιανικὸν πνεῦμα καὶ τὴν ἀναζήτησίν του εἰς τὴν φύσιν σημειώνουν τὰ δύο ἀφηγήματα, τὰ ὁποῖα προητοίμασαν τὴν φήμην

* Ἐκτακτος πανηγυρικὴ συνεδρία τῆς 2ας Νοεμβρίου 1968.

τοῦ Chateaubriand : ἡ *Atala* καὶ ὁ *René*, ὁ ὁποῖος προσομοιάζει πρὸς τὸν Βέρθερον τοῦ Goethe.

Ὁ Chateaubriand ὑπῆρξε πολιτικός, λογοτέχνης, καὶ ὁ κυριώτερος ἀντιπρόσωπος τῆς πρώιμου περιόδου τοῦ ρωμαντισμοῦ. Κατ' ἀρχὰς ἠκολούθησε δι' ὀλίγον χρόνον τὸ στρατιωτικὸν στάδιον, ἀλλ' ἔπειτα ἐπεδόθη εἰς τὴν μελέτην τῶν Ἑλλήνων καὶ Λατίνων κλασικῶν. Φύσις εὐαίσθητος καὶ ὄνειροπόλος, ὡς ἦτο, μεταβαίνει εἰς τὴν Β. Ἀμερικὴν καὶ τὸ 1792 ἐπανέρχεται εἰς τὴν Γαλλίαν, εὐρεθεὶς δὲ πρὸ πολιτικῶν ταραχῶν ἀναχωρεῖ εἰς Βρυξέλλας καὶ ἐκείθεν εἰς Λονδίνον, ἔνθα εὐρέθη ἠγαγκασμένος νὰ ἐργασθῆ διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ βίου. Ἐν τούτοις κατώρθωσε νὰ δημοσιεύσῃ ὑπὸ ψευδώνυμον τὸ πρῶτον του πολιτικὸν καὶ ἠθικὸν δοκίμιον ἐπιγραφόμενον «*Essai sur les révolutions*» (1797). Ἐπιστρέφει μετὰ ὀκταετῆ ἐκ Γαλλίας ἀπουσίαν εἰς Παρισίους (1800) καὶ ἐντὸς ὀλίγου, τὸ 1802, δημοσιεύει «*Le génie du Christianisme*», χαρακτηριστικὸν τῆς ἀντιδράσεώς του κατὰ τοῦ ὀρθολογισμοῦ (*rationalismus*) καὶ κατὰ τῆς ἐξασθενήσεως τοῦ θρησκευτικοῦ πνεύματος τοῦ 18ου αἰῶνος, ἀπόρροια τῆς ἐπανόδου του εἰς τὸν καθολικισμόν, ὀφειλομένης εἰς τὴν βαθεῖαν ἐντύπωσιν ἐκ δύο περιστατικῶν θανάτου προσφιλῶν προσώπων, τῆς μητρὸς του καὶ τῆς ἀδελφῆς του : «*J'ai pleuré et j'ai cru*». Ἀλλὰ ὀφείλεται τὸ ἔργον καὶ εἰς τὴν ἀντίθεσίν του εἰς τὸν ἡγέτην τοῦ διαφωτισμοῦ, τὸν μεγαλοφυᾶ σατιρικὸν Βολταῖρον, εἰς τὸν ὁποῖον ἀντιπαρετάσσετο ἡ εὐεργετικὴ ἐπίδρασις τοῦ χριστιανισμοῦ εἰς τὴν ποίησιν καὶ τὸν πολιτισμόν.

Τὸ αὐτὸ πνεῦμα διαπνέει καὶ τὸ ἄλλο ἔργον του, «*Les Martyrs*» ἤτοι ὁ θρίαμβος τῆς χριστιανικῆς θρησκείας (1809). Μετ' ὀλίγον ἐκλέγεται μέλος τῆς γαλλικῆς Ἀκαδημίας (1811), χωρὶς νὰ θελήσῃ νὰ εἴπῃ τὸν ἐναρκτήριον λόγον του καταδικασθεὶς εἰς ἀποχὴν ὑπὸ τοῦ Ναπολέοντος, μὲ τὸν ὁποῖον εἶχεν ἔλθει εἰς ρῆξιν ἀπὸ τῆς δολοφονίας τοῦ δονκὸς τοῦ *Engbien* (1804). Ἠρῆθη δὲ νὰ δεχθῆ ὁ Chateaubriand τὰς μεταβολὰς εἰς τὸ χειρόγραφον τοῦ εἰσιτηρίου λόγου του, τὰς ὑποδειχθείσας ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος.

Ὁ Chateaubriand μετὰ τὸν θάνατον προσφιλῶν προσώπων του ἔχων ὑπ' ὄφιν, φαίνεται, νὰ γράψῃ ἔργον πρὸς ἐξύμνησιν τοῦ χριστιανισμοῦ ἀπεφάσισε νὰ ταξιδεύσῃ εἰς τὴν Ἀνατολίην, νὰ γνωρίσῃ ἀλληλοδιαδόχως πολλὰς πόλεις. Τὸ ταξίδιον αὐτὸ παρέσχεν εἰς τὸν Chateaubriand τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐπισκεφθῆ τὴν Σπάρτην, τὰς Ἀθήνας, τὴν Ἱερουσαλήμ καὶ ἄλλας πολλὰς χώρας καὶ νὰ ἀποκομίσῃ ἐξ αὐτῶν ζωηρὰς εἰκόνας καὶ συγκινήσεις συμφώνους πρὸς τὴν θρησκευτικὴν του διάθεσιν καὶ νὰ δημοσιεύσῃ τὸ 1811 ἔργον ὑπὸ τὸν τίτλον *Itinéraire de Paris à Jérusalem*, ἔνθα ὑπάρχουσι περιγραφαὶ καὶ ἐλληνικῶν τοπίων ἀπὸ τὰς ὠραιότερας, καὶ ἰδίᾳ τῶν Ἀθηνῶν, αἱ ὁποῖαι καταλέγονται μεταξὺ τῶν λαμπροτέρων σελίδων τοῦ

Chateaubriand (ταξιδιωτική λογοτεχνία, ὡς ἐκ τῶν ὑστέρων ὀνομάσθη). Ἴσως αἱ λαμπραὶ αὐταὶ ἐντυπώσεις ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα ἐξηγοῦν ἐν μέρει ἕνα ἄλλον δεσμόν, τὸν ὁποῖον ὁ μεγάλος Γάλλος συγγραφεὺς συνῆψε μὲ τὸν νεώτερον ἑλληνισμόν. Εἰς μίαν κρίσιμον καμπὴν τοῦ ἀγῶνος ἡμῶν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας καὶ ἀνεξαρτησίας τὸ 1825, ὅταν αἱ θυσίαι καὶ ὁ ἡρωϊσμός τῶν Ἑλλήνων ἤρχισαν νὰ συγκλονίζον μίαν μικρὰν, ἀλλὰ φωτισμένην κοινὴν γνώμην τῆς Εὐρώπης, καὶ ἐνῶ ἡ ἔκβασις τοῦ ἀγῶνος ἐφαίνετο ἀκόμη ἀμφίβολος, ἰδρύεται ἐν Παρισίοις μία ἔνωσις ὑπὸ τὸ ὄνομα «Ἑλληνικὴ Ἐταιρεία» μὲ σκοπὸν τὴν ἠθικὴν καὶ ὑλικὴν βελτίωσιν τῆς Ἑλλάδος, ἣτις ὅμως εἰς τὴν πραγματικότητα ἀπέβλεπε καὶ εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τῶν ἀγωνιζομένων Ἑλλήνων.

Ὅταν ὁ *Chateaubriand* παρητήθη ἀπὸ τῆς θέσεώς του ὡς ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν (τὸ 1822), ἀναπτύσσει ὅλην αὐτοῦ τὴν δραστηριότητα καὶ χρησιμοποιοεῖ ὅλην αὐτοῦ τὴν πολιτικὴν πεῖραν ὑπὲρ ἐνισχύσεως τοῦ ἀγῶνος καὶ τῆς τελικῆς δικαιώσεως τῶν Ἑλλήνων. Ὑπάρχει μία προκήρυξις δημοσιευθεῖσα τὸ ἔτος 1825, διὰ τῆς ὁποίας ὁ φιλέλληνας *Chateaubriand* προσπαθεῖ ἐνυπογράφως νὰ προκαλέσῃ συνδρομὰς καὶ δωρεὰς ἐκ μέρους τῶν φιλελλήνων ὑπὲρ τοῦ δικαίου ἀγῶνος τῆς πατρίδος μας. Εἰς τὴν προκήρυξιν αὐτὴν, γραμμένην μὲ ὅλην τὴν δύναμιν τῆς πολιτικῆς του ὀξυνοίας καὶ πείρας καὶ μὲ ὅλον τὸ ὕψος τοῦ ἀριστοτεχνικοῦ ὕφους του, καταπολεμεῖ, οἰστρηλατούμενος ἐκ τοῦ ἀπεράντου θαυμασμοῦ του πρὸς τὴν Ἑλλάδα, τὴν αἰωνίαν Ἑλλάδα, καὶ καταρρίπτει ἐν πρὸς ἐν τὰ ἐπιχειρήματα ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἐδεικνυον ἐνδοιασμούς καὶ ἐξέφραζον ἀμφιβολίας διὰ τὴν νομιμότητα καὶ σκοπιμότητα τῶν Ἑλλήνων νὰ ἀποσπασθῶσι τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας.

Ἐπειτα ἀποσυρθεὶς ὀριστικῶς πάσης δράσεως καὶ ἀναμείξεως εἰς τὴν πολιτικὴν, ἔνεκα τῶν διαφωνιῶν του πρὸς τοὺς Βουρβόνους, συνεπλήρωσε τὸ ἀρξάμονον — ἴσως ἀπὸ τὸ 1803 — ἔργον του, τὰ («Ἀπομνημονεύματα»). Ταῦτα ἐξεδόθησαν μετὰ τὸν θάνατόν του ὑπὸ τὸν τίτλον «*Mémoires d'Outre-Tombe*». Πέραν τοῦ Τάφου Ἀπομνημονεύματα, τὸ τελειότερον ἴσως τῶν ἔργων του ἀπὸ ἀπόψεως τέχνης, μνημεῖον τῆς ἐποχῆς καὶ διαφωτιστικὸν ἔργον τῆς προσωπικότητός του.

Ἄλλ' εἶναι καιρὸς νὰ παραχωρήσω τὸ Βῆμα δίδων τὸ λόγον εἰς τὸν διακεκριμένον συνάδελφον, τῆς κλασσικῆς δὲ παιδείας καὶ τῆς νεωτέρας λογοτεχνίας ἐμπειρότατον ἐργάτην καὶ θαυμαστήν, κ. Κωνστ. Τσάτσον, ὅστις θὰ ἀναφερθῆ εἰδικώτερον εἰς τοὺς ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος ἀγῶνας τοῦ *Chateaubriand*, τοῦ ὁποίου ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν τιμᾷ τὴν μνήμην, τόσον διὰ τὸ ὅλον ἔργον του, ὅσον καὶ διὰ τὴν ἐνεργὸν συμμετοχὴν του εἰς τὸν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς Ἑλλάδος ἀγῶνα.